

SÉBASTIEN
DULUDE

AZBEST

LEYKAM
international

Sébastien Dulude
AZBEST

LEYKAM international

NAKLADNIK

Leykam international d.o.o., Ilica 42, HR-10000 Zagreb
www.leykam-international.hr

ZA NAKLADNIKA

Jürgen Ehgartner

UREDNIKA

Eugenia Ehgartner

PRIJEVOD S FRANCUSKOGA

Lea Kovács

LEKTURA

Vesna Solar

© Leykam international d.o.o., Zagreb 2026.
i Lea Kovács za hrvatski prijevod
Nijedan dio ove knjige ne smije se umnožavati,
fotokopirati ni na bilo koji drugi način reproducirati
bez nakladnikova pismenog dopuštenja.

Naslov originala: Amiante

© Sébastien Dulude, 2024. © Éditions La Peuplade, 2024.
„This edition is published by arrangement with Éditions Peuplade
in conjunction with its duly appointed agent Books And More
Agency #BAM, Paris, France. All rights reserved.”

We acknowledge the support of the
Canada Council for the Arts for this translation.
Nous remercions le Conseil des Arts du Canada
du soutien accordé à notre programme de publication.

Knjiga je objavljena uz financijsku potporu Ministarstva kulture
i medija Republike Hrvatske i Grada Zagreba.

Republika
Hrvatska
Ministarstvo
kulture
i medija
Republic
of Croatia
Ministry
of Culture
and Media

Canada Council
for the Arts
Conseil des arts
du Canada

ISBN 978-953-340-234-5

CIP zapis je dostupan u nacionalnom skupnom katalogu knjižničnog
sustava Bukinet pod brojem 991005954812509366.

Sébastien Dulude

AZBEST

roman

Prijevod s francuskoga
Lea Kovács

Zagreb, 2026.

*Dobrom se vatrom hranim,
lošu gasim.*

GESLO FRANCUSKOGA KRALJA FRANJE I.

OGNJIŠTE

JESEN 1981.

Ne prilazi ognjištu, zapovjedio mi je očinskim, tihim i uvijek jasno prijetećim glasom. No u tom je trenutku bio zaokupljen pušenjem u stražnjoj sobi, u sunčalištu, a ja sam cijelo jutro – više ne znam zašto toga dana nisam bio u vrtiću; dani su mi ionako tekli samo u probadajuće bolnoj praznini – krišom prolazio ispred otvora dnevne sobe i promatrao našega gosta, muškarca odjevena u plavo i bijelo, u traperice i veoma usku majicu, s crvenom kutijom cigareta pod zavrnutim kratkim rukavom koji mu se napinjao oko bicepsa. Niže na istoj ruci, tetovaža, također crvena: ptica.

Na drvenom podu dnevne sobe veliko, oblo kamenje tvorilo je neobičan vrt. Čovjek u plavome bio je zidar, a njegovo djelo, novo ognjište, kao da me neodoljivo privlačilo. Zbog njegova gradilišta nisam mogao nastaviti igru, utrke i sudare autića među kojima su se moja dva omiljena – crno-vatreni Firebird Trans Am (Matchbox) i žuti *pick-up* Datsun (Hot Wheels) – nadmetala u savršeno usklađenom, prijateljskom suparništvu. *Ne prilazi ognjištu*, ponavljao mi je, no otac je sada bio na drugoj strani

kuće, dok je čovjek u plavom, bijelom i crvenom vani marljivo miješao mort.

Iza najvećeg kamenja, crn otvor sav od cigle i antracitne čađe šaptao je svojim suhim sumpornim dahom moje ime, *Steve*.

Kad sam pokušao otvoriti oči, poslušalo me samo jedno, a drugo je oko zamijenila bol urezana u dno čela – *Steve, ne slušaš me*, osjetio sam kako mi njegov palac pritišće obrvu, *rekao sam ti da ćeš pasti*, i naslutio sam kako mi se mali mlaz krvi slijeva niz hrbat nosa, dok sam jednim okom buljio u pticu istetoviranu na ruci čovjeka u plavome. Prvi sam put u svojem mladom životu čuo: šavovi. Nisam shvaćao. U tren oka tijelom su mi prostrujali trnci kad mi se učinilo da čujem – kad sam htio čuti: kauterizacija.

**DOBROM
SE VATROM
HRANIM**

JEDNOG JUTRA OD MEDA I MLIJEKA

POTKRAJ LIPNJA 1986.

Između dva glasna zalogaja žitarica mali Poulin rekao mi je da je tapetar, gospodin Joly, prošlog tjedna poginuo u prometnoj nesreći. *Došao je zimus da popravi stari kauč, donio velike fascikle s uzorcima, jel' da, mama, birali smo novu tkaninu, mogli smo birati među stotinama, stotinama.* Uzbuđeno mi je pokazao osmrtnicu u novinama, s mlijekom na bradi, i prstima pokazao znak za škare. Njegov otac, otac maloga Poulina, rekao je, *žalosno, ali nema dovoljno mušterija za sve tapetare u Thetfordu. Skupo je presvući kauč, kvaliteta se plaća, radio je dobro, ali košta. Eto, jedan manje na tržištu, ponuda se polako izjednačava s potražnjom,* rekao je Pierre Poulin, zvan Pit Poulin, profesor ekonomije u srednjoj školi i otac mojega najboljeg prijatelja. Silno sam se nadao da će mi on biti profesor – u nekoj dalekoj budućnosti – računao sam: peti razred, šesti razred, prvi srednje, drugi, treći, četvrti i napokon peti srednje.* Bio je najbolji

---

* U školskom sustavu pokrajine Québec nakon predškolske razine (vrtića) slijedi obvezna osnovna škola u trajanju od šest godina, u koju se kreće u dobi od 6 godina. Srednja škola traje pet godina i pohađa se do stjecanja mature (DES) ili dobi od 16 godina. Specifičnost obrazovnog sustava Quebeca jest koledž (*cégep*),

otac od svih očeva mojih prijatelja. Naravno, bilo bi mi draže da mi je on otac, radije nego moj vlastiti, drugi Pierre, onaj stroži. Sviđale su mi se zelene oči Pita Poulina, njegov vinski vonj, njegovi riđi brkovi i nježno rumenilo lica; najviše od svega volio sam kad bi mi svoju tešku ruku spustio na potiljak prije nego što bi nas pustio da se otisnemo u divlje pustolovine. Sa žlicom u ruci, mali Poulin je rekao i da je gospodin Joly imao nekakvo skladište tkanina na rubu četvrti, tik prije prijelaza za kamione. Lice sam razvukao u grimasu sumnjičavosti te sam, gotovo s užitkom, ispio medeno mlijeko s dna svoje zdjele.

Četvrt Mitchell naša je četvrt, trebao sam znati točno gdje se nalazi. Skladište pokojnoga gospodina Jolyja vjerojatno je zadnja zgrada na putu za Lac Noir, Crno jezero*, prije glavne ceste, gdje se vozi devedeset na sat, prije sljedećeg naselja, Black Lakea. *Ne znam, ne bih rekao, stvarno želiš ići tamo?*

Majka malog Poulina, Camille, Camille Fugère, obrisala mu je usta koliko je mogla, *Charlélie, nemojte danas raditi gluposti. Bye, lijepi moj Steve.*

Tako je doručak pokrenuo našu dnevnu misiju: pronaći cerade kako bismo zabrtvili našu novu kolibu u borovoj šumi. Nitko neće primijetiti ako nestane koje plastično platno dok se skladište gospodina Jolyja službeno ne proda. Trebalo je biti

---

predsveučilišni stupanj općeg ili tehničkog smjera. (sve su opaske u ovoj knjizi prevoditeljičine)

* jezero koje je 1950-ih godina isušeno i pretvoreno u rudnik azbesta; danas je dio grada Thetford Minesa

diskretan i ponizan u našoj pljački. U samom srcu našeg pothvata bila je elegancija, rame uz rame s dokolicom.

Lako smo mogli tamo doći, glavnom cestom ili preko ledine, pa presjeći iza Bilodeauove kuće, ali najbolje su misije tajne misije. Iz kuće obitelji Poulin-Fugère vozili smo se biciklima do kraja ulice Coleraine, prošli željeznu rampu i ušli na privatni put Dostie, onaj posut vlaknastim šljunkom kojim ujesen voze četverokotači, a tinejdžeri idu piti pivo kraj potoka s rakovima, zvanog rječica. Tog dana bilo je prerano da bismo se bojali susreta s bilo kime. Što se put više sužavao, to su ga rubovi šume više obujmljivali s obje strane. Ponekad, kroz razmake između stabala, u daljini zdesna, ukazao bi se jedan od vrhova rudnika King-Beavera, gdje je radio moj otac, zapanjujuća masivna bijela zgrada koja se uzdizala prema nebu iznad bazena mrtve, biserno-sive vode u podnožju. Ispred nas, otprilike sat vremena vožnje biciklom, stajalo je mjesto naših najsurovijih nepodopština, groblje depoa napušteneog rudnika BC-a, British Canadiana.

Ali zasad smo napredovali zemljanim putom da bismo uskoro skrenuli prema rječici koja će nas odvesti na put za Crno jezero, prije račvanja za stari obalni put i njegovo zloslutno mjesto s temeljima davno iz zemlje iščupanih i premještenih kuća, mjestu koje smo, ne znajući zašto, zvali staro rusko selo.

Kroz zveket lanaca naših BMX-a sve se bliže čuo žubor rječice. Potok je prolazio ispod puta Dostie kroz širok i zastrašujući limeni tunel, dovoljno visok da kroz njega možemo puzati, pa tako i dovoljno visok da se upuštamo u najgore podvige, izazove, glupe igre i besmislene kazne. Slijeva, od rudnika BC-a, mirno je tekao smečkasto-sivi i blatnjavi potok. Zdesna, još niže u smjeru kojim smo išli, teren se pomalo strmo uzdizao, a rječica se u kaskadama spuštala usred šume. Ondje se čistila, osvježavala i pozivala nas da učinimo to isto. Biceve smo sakrili u paprati i slijedili tijek dana i hladne vode. Vodeni tok bio je toliko bistar da su se vidjele stijene na dnu korita, pod kojima spavaju rakovi. Mali Poulin obožavao je tu stazu, kojom je volio prolaziti punom brzinom, neprestano brbljajući i poskakujući s jedne obale na drugu preko stijena koje izviruju, katkad sluzavo obrasle tankim slojem mahovine.

Vrištao je od radosti. Ja sam brojio korake pokušavajući ih grupirati u desetice, lijevo stopalo na stijeni, desno stopalo na stijeni, pet puta. *Come on*, živcirao me Poulin dvadesetak metara niže, *prestani brojiti stijene, dođi!*

Nekoliko minuta poslije stigli smo do olupine automobila, nekoć žute stare Bube okomito položene u vodi, kojoj je potok protjecao kroz nestala vrata. Kako je automobil mogao završiti tako duboko u šumi i smjestiti se poprijeko u rječici, bio je misterij o kojem više nismo razmišljali. Uglavnom bismo samo hvatali kalifornijske pastrve dok lijeno

dokoličare pod pedalama vozila, među nekoliko potopljenih pivskih boca.

Svježina potoka pod gustim šumskim pokrovom polako je iščezavala i malo-pomalo osjećali smo topliji, praškast zrak – uskoro će se pred nama pojaviti put prema rudniku. Mali Poulin održavao je svoj galopirajući zamah. Ja sam pak iskazivao svoj uobičajeni oprezni, kukavički, beskičmenjački otpor. Koji je otac prezirao, možda zato što ga je on i izazvao.

*

Godinu dana prije: kolovoz 1985.

Rudnike zovemo depoima. Otpad, jalovište, govorili su još naši stari; odlagalište, učile su nas učiteljice. Gospodin Francuz koji živi blizu izvora zove ih šljakištima. Planine kamenih ostataka, brda sive prašine i sitna, mekana, ali veoma oštra šljunka. Antracitni pijesak, uvijek topao, s krhotinama stakla. Čini se da azbest upija sunce. Siva boja mijenja se ovisno o tome koliko je prošlo od posljednje kiše. Penjanje je zabranjeno – ali mi smo se popeli na sve depoe koji su nam u bližoj i daljoj okolici bili dostupni. Treba imati dobre cipele i hlače.

Nakon poprilično živahna hoda i strpljiva, tridesetominutna uspona do vrha jednog od depoa rudnika BC-a, mali Poulin i ja prvi smo put zakoračili na groblje guma. Bilo je to prvo ljeto prijateljstva

između Charlélieja i mene, a ovo je bio dan kada smo krstili groblje. Počivale su ondje gume svih veličina, neke od njih goleme, ostatci velike armade rudarskih vozila BC-a. Toga nas je dana bilo šestorica, s podnevnim suncem na glavama i obrvama, a vodili su nas Péloquin i Ouellet, stariji od nas, u pratnji mojih školskih prijatelja Pépina i Binettea. Nakon što smo sve gume koje smo mogli lako podići pustili prema dnu depoa, izazivajući smijeh i snažno uzbuđenje kad bi neka guma postigla ludu brzinu niz padinu prema rijetku šumarku na blatnjavu tlu, Péloquin je označio jednu nasukanu divovsku gumu: *Dečki, ovu ćemo zakotrljati. Bit će ludnica.*

Bočno polegnuta guma bila je visoka gotovo metar – da je stajala uspravno, bila bi visoka gotovo tri metra, što je dvostruko više od prosječne visine naše skupine. Srećom, bio je tu Ouellet, koji je već u dobi od jedanaest godina bio visok gotovo metar osamdeset.

Gumu smo isprva uspjeli podići samo nekoliko centimetara te je, tek što se odvojila od tla, polako skliznula prije nego što se srušila dok nam se dvanaest ruku, izuzev palčeva, nalazilo ispod ogromnih vanjskih čavala tog čudovišta. Ouellet je rekao: *Treba je blokirati nečim da je podignemo.* Ideja mu je bila dobra. Pépin je bio primijetio stjenovitu izbočinu nekoliko koraka dalje. Gigantski smo skif gurnuli prema stijeni i oslonili ga na nju, iscrpljeni. Znojili smo se po glavi, leđima i rukama, a nekoliko nam je zglobova i krvarilo; kameniti pijesak ušao

nam je u cipele, čarape i usta. Nakon što je Péloquin skandirajući izbrojio do tri, napeli smo leđne i trbušne mišiće, bedra i gležnjeve, zapešća i bicepse, vratove, lica i grimase, i polegnuta guma postupno se uspravila, nadišla visinu naših koljena, struka. Dok smo dahtali kao dizači utega malih, drhtavih prsa, potisak iznad glave prelazio je u rameni potisak. Rasporedili smo se oko oboda gume, Ouellet i Péloquin u sredini, s time da je potonji stalno zapovijedao i nije htio uprljati odjeću, Binette i Pépin sa svake strane dvojice starijih, a mali Poulin i ja, kao najniži u razredu, klečali smo pri dnu. Gurnuli smo ramenima i glavama, i ubrzo počeli urlati, režati i psovati kao odrasli. Binette je uzviknuo: *Gromna šaka Goldoraka, kakva tlaka*, Mali Poulin prasnuo je u smijeh, Ouellet je rekao: *Binette, začepi, Pépin, guraj*, ja sam svom preostalom snagom, od kukova do lica, crvenih obraza, upro u golemi, vrući i prljavi komad gume koji smo uspravljali. Kao da ispruženim rukama Atlas podiže Zemlju ili Hulk Hogan Andréa Diva iznad glave. Evo, napokon, titanska autoguma uspravna i nadmoćna, veća i teža od svih muškaraca u ovom gradu. Naš se napor pretvorio u neki čudni bijes, neko nevjerovatno, silovito uzbuđenje dok smo polako, egipatskom sporošću, počeli kotrljati gumu niz padinu depoa. Više nismo bili ništa doli toplina koja prži.

*

Zamisli da nađemo cijelu kutiju zavjesa za tuš! rekao sam pomalo ravnodušno, kao svoju najveću nadu, dok je Charlélie Poulin lebdio u jeku huysmansovske dekadencije; sanjao je da će u čarobnoj pećini tapetara Jolyja pronaći razne tkanine i sve mi ih je nabrojio. Stvarno ti kažem, zamisli jastuke i zavjese u našoj kolibi!

Mali Poulin bio je zaista uzbuđen zbog tih mogućnosti. Protivio sam mu se, *da, ali kiša*, i tkanine koje se nikad ne bi osušile pod tamnim svodom borove šume. Ali kako odagnati viziju utočišta gdje teče med i mlijeko? Charlélie je skakutao od ideje do ideje, cerekajući se na objema stranama rječice. *Nećemo krasti jastuke i poplune*, svejedno, brinuo sam se. On nije kanio odustati od svoje vizije, vizije najluksuznije kolibe svih naših budućih ljeta. Dok je tako mlatarao rukama i pričao bedastoće smijući se i vičući, očito još pod djelovanjem niza zdjela zaslađenih žitarica, promašio je korak i gležanj mu se savio. Našao se na tlu, na leđima, sav u smijehu držeći se za lakat koji mu je ublažio pad. Njegova kestenjasta kosa blistala je na zeleno-crnom šumskom tlu. Neuspjela pirueta nije ga zaustavila. Neće dugo šepati. Ptice su ponavljale: *Fré-dé-ric, sakrij-rit*.

Usporivši korak, mali Poulin još je gorljivije pripovijedao o zlatnim tkaninama, valjkastim jastucima i pernatim poplunima. Zamišljali smo samotani hram nalik na špilju Njegove Visosti Ben Hvalish Kebaba, koji je nakon državnog udara Prop El Ehra pobjegao u zemlju crnog zlata.

Spomenuli smo Abdalaha, odvratnoga malog emira, i Ajšu, geparda kojeg je emir pripitomio i kojeg smo silno željeli. Iznova je počeo o sagovima na podu, draperijama na zidovima i jastucima. Mali Poulin tvrdio je da se špilja nalazi u svesku *Koksa puna štiva*. Meni se činilo da je u nekom drugom broju stripa. Cijelim smo putom raspravljali. Bio je u pravu, ali nisam htio priznati.

Stigavši na glavnu cestu, na pragu prijelaza za kamione zašutjeli smo. Svakog dana u tjednu osim nedjelje, taj je otvoreni prolaz bio opasan: prolazan i zabranjen. Da su nas golemi žuti kamioni ondje opazili, odmah bi nas prijavili.

Tog dana Gospodnjega nijedan pas neće zalajati i naša će karavana proći. Zrak je bio suh, sklerotičan. Šumor lišća i žubor potoka iza nas zamijenila je suha i daleka kuknjava kukaca. Najmanje su se dva tuceta kamiona nizala kao goleme igračke. Prošli smo pokraj dva duga metalna hangara. Za stotinu metara stigli bismo do puta za Crno jezero, a zatim, napokon, i do željenog cilja našeg bijega.

Mali Poulin rekao je da provjerimo ima li kamera ili posebnih svjetala. Činilo se da ih možda ima. Nismo znali. Mislili smo, jutro je, nije noć. Kamere i svjetla su za noć.

No svejedno smo znali da je pod nadzorom. Rampu na prijelazu za kamione kontrolirali su senzori. Dva mjeseca prije sabotirali smo mu elektroničku kutiju, iz zabave, da se smijemo kamiondžijama koji više neće moći prijeći glavnu cestu.

Nestrpljivi muškarci izišli bi iz svojih tegljača i pregledali vandaliziranu kutiju. Voki-tokijem bi nekoga pozvali, mogli smo ih vidjeti kako pogledom pretražuju obzor. Nismo ni pomislili na povlačenje s mjesta događaja. Od šume nas je dijelilo šezdesetak metara. Morali smo ostaviti svoje inkriminirajuće – i uočljive – BMX-e: moj je bio crn sa žutim ručkama i gumama, a Charléliejev čitav plav. Otrčali smo uvjereni da su nas primijetili i, još gore, prepoznali. Sutradan u razredu očekivali smo poziv u ured ravnatelja. Pričekali smo dva dana prije nego što smo se vratili po svoje bicikle. Još su bili na istom mjestu – niknule su čudne male loze i nježnim viticama obgrlile žbice kotača.

Došli smo. Skladište tkanina gospodina Jolyja bilo je razočaranje usprkos mojemu iznenađenju, s trunkom ponosa, što sam ga ja pronašao i morao priznati da je mali Poulin govorio istinu. Nikad ga nisam uočio. Stajalo je uvučeno od ceste i zaklonjeno drvećem. Bio je to običan garažni prostor od bljedosiva aluminijska, s pročeljem na kojem su bila velika podizna vrata oljuštene tamnosive boje, dok su na lijevoj strani zgrade stajala puna vrata normalne veličine i jedan prozor bijela okvira. U travi ispred garaže ocrtavale su se dvije paralelne trake širine kotača kombija pokojnoga gospodina Jolyja.

Oba su vrata bila, naravno, zaključana, a staklo na bočnom prozoru razbijeno. Napukli prozori u blizini rudnika bili su uobičajena stvar – šest miniranja tjedno, pedeset tjedana godišnje, točno

u šesnaest sati, mnogošto mogu oštetiti: stijenke otvorenog okna, osjetljive živce, prozorska stakla – no ovo je staklo vjerojatno razbila neka otpala grana. Staklarski obrt u našoj četvrti zvao se „Verreault i kćeri” – *Verrat i kćeri*, rekao bi otac, meni posve neshvatljivo, svaki put kad bi ih zvao da zamijene još jednu godinu razbijenih prozora.

Iznutra je jedan debeli karton, sve neučinkoviti-je, služio kao prozorsko staklo, a jedan sasušeni kut otkrivao je djelić kutka unutrašnjosti male garaže. *Možda su lopovi već prošli ovuda*, promrmljao je mali Poulin. Nervoza mi je skočila za još jedan stupanj kad sam uvidio mogućnost provale kroz prozor koji je, srećom, bio previsok. Tjemena su nam dosezala dobrih dvadeset centimetara ispod okvira. Odbijao sam i pomisliti da si držimo lopovske ljestve. Umjesto nas, u mali hangar uvlačilo se sunce prodirući kroz polumrak u sepiji, poput dna plitka jezera. Unutra su se nazirale metalne industrijske police na kojima je stajalo nekoliko kutija i velikih vreća. Poulin je ushićeno ispuštao duge uzdahe žudnje, očiju sjajnih poput džepnih svjetiljki.

Iza zgrade, na tlu su ležali dugi tuljci od čvrsta kartona, svezani u snopove i većinom truli. Ipak, određeni je broj ostao u dobrom stanju, zaklonjen od pljuskova i vlažna zraka. Mali Poulin je, kao kakav šumski nindža, šapnuo *uzet ćemo ih*. Povjetarac je uskovitlao mirise šume, udahnuli smo opijeni, pa izdahnuli ošamućeni mirisom crnogorice i pljesnivom svježinom ljetne špilje.

ŠPILJA NJEGOVE VISOSTI BEN HVALISH KEBABA SRPANJ 1986.

Ljeti na ledini između puta za Crno jezero i šume, lugovi puni cvrčaka nosili su sitne cvjetove u grozdovima, koje smo zvali grožđe. Grahorice. Nismo bili sigurni jesu li jestive, ali smo ih žvakali. Malena bi im pulpa eksplodirala u našim ustima i na nekoliko nam sekundi rashladila gubice, ničim opijene, a potom bismo je ispljunuli. Pijesak i sitni šljunak kojima smo gazili uvlačili su nam se među glatke nožne prste i smeđe kožne sandale, kao i školske torbe. Vlknasta prašina iz grada azbesta dizala se pod našim koracima i lijepila nam se na znoj kao siva kredasta opna. Potkoljenice nam je prekrio taj talk za koji kažu da je kancerogen – zemlja bijelog zlata.

Mali Poulin i ja kretali smo se prema našoj novoj kolibi, šećući jedan pokraj drugog; bili smo gotovo istovjetne sitne građe, zamagljene treperavim zrakom fatamorgana jutarnjih vreliina, koji nam je neprekidne razgovore obavijao plaštom povjerljivosti. Potom bismo s puste ledine zakoračili u prohladnu borovu šumu.

Ona se protezala u podnožju depoa King-Beavera, barem od ulice Alfred do parkirališta i hangara

smještenih u blizini prijelaza za kamione. Prolazila je stotinjak metara iza moje kuće i susjedne ledine, tvoreći tampon-zonu između puta za Crno jezero i kilometara rešetkastih ograda rudnika. Većinu naših koliba izgradili smo blizu moje kuće, ali tog ljeta prisvojili smo jedan visoki usamljeni bor, bliže golemu parkiralištu rudnika nego kući. Očajna vremena zahtijevaju očajnička utočišta.

Bila je to mješovita borova šuma, šumski ogranač u stalnoj i nepomičnoj borbi, šuma boje crvenkasta meda, uvijek promjenjiva, čiji je teren zaposjedalo kaotičnije raslinje. Visoki borovi ulijevali su sigurnost. Među njima raslo je nisko, žilavo bjelogorično drveće i prostirali su se veličanstveni otoci paprati. Tu i tamo poneka stijena, sićušni potoci, blatne rupe, truli panjevi. Velike narančaste gljive na deblima, puževi golaći, mahovina na svemu. Nije bilo previše komaraca, osim za smiraja dana. Male životinje: prugaste vjeverice, svisci, tvorovi, dikobrazi, susjedove mačke koje su se kotile u pukotinama stijena. Zimi sam vidio i lisicu i nekoliko srna. U proljeće, među otocima snijega koji kopni i sagova od iglica boje hrđe nailazio sam na grmove divljih narcisa. Opirao sam se želji da uberem previše cvjetova. Donosio bih jedan po jedan cvijet i ostavljao da se potajno osuši. Žarko sam želio imati buket u svojoj sobi, samo nekoliko dana, ali Mom je tvrdila da nije zdravo noću udisati miris cvijeća,

especially daffodils, they're poison,* a Dad bi rekao da je to pomalo smiješno, od buketa narcisa nitko nije umro, ah-ah-ah, *sigurno je puno mrava*. Mravi u travnju.

Odabir mjesta za kolibu bio je plod pomna promatranja. Prvo je trebalo pronaći bor koji ima dugačak par grana u obliku slova V, što vodoravnije moguće – a idealno još jedan, sličan, malo iznad ovih. Pod, strop. Sakupljeno drvo, po mogućnosti daske, a ako ne, onda grane, duge i ravne, polegnuti pod stablo. Svaki od nas imao je sjekiricu, pa čak i pilicu. U našim pojasevima za alat čekiće i čavle svih veličina. Noževi, uže, vezice, vezice za kabele, cerada spašena od truleži, katkad i zavjesa za tuš. Postaviti kolotur, provući uže. Uznijeti drvo, razvrstati ga pa dijelove, od najkraćih do najdužih, pričvrstiti okomito na V međusobno sve udaljenijih grana koje podržavaju pod. Zakucati čavle. Biljni je sok krvario, cureći s naklonošću onom svojom gostoljubivom smolom koja se nikada sasvim ne osuši. Ista tehnika za strop, ali prvo se pričvršćivala cerada: dio ispod drva stropa, protiv kiše; ostatak je visio ovisno o dostupnoj duljini, stvarajući pregradu s one strane odakle su nam ljepljivi prsti osjećali hirovitu vladavinu vjetra.

Ta koliba bila je veliko djelo početka našeg ljeta, prostrana, uspravna i visoka konstrukcija u

---

* pogotovo narcise, otrovne su

savršenom boru. Širok, blago nagnut pod sastavljen od nekoliko lijepih dasaka koje smo skinuli s beskorisnog mostića iznad potoka na putu Dostie. Prevozili smo ih biciklom u više navrata. Zatim smo ih izmjerili i ispilili. Velika crvena cerada činila je krov, a prvi put u našoj skromnoj karijeri arhitekata šumskih koliba, od iste cerade bila su i dva zida. Da bi se došlo do naše kolibe, trebalo je proći preko debelih visokih grana, prema našoj procjeni, na četiri metra visine. Zakucali smo jednu stubu da dosegemo prvu granu. Duž debla smo zakucali i čavle za vješanje čekića, pričvrstili drvenu kutiju za odlaganje, a daleko iznad, netom prije grana preslabih da nas nose, zašarafili smo kolotur s konopom za rublje koji smo sačuvali iz prošlogodišnje kolibe.

Uznijeli smo živežne namirnice i potrepštine za taj dan: dvije žitne pločice, kutije prirodnog soka od jabuke Rougemont i žvakaće gume od trešnje iz dućana, vrlo debeo siv pokrivač i stripove o Tintinu. Mali Poulin volio je političke intrige, pa je donio *Slučaj Lakmus*. Ja sam želio čitati o Čangu i dvoumio sam se između *Tintina u Tibetu* i *Plavog lotosa*. U životu je bilo svega u izobilju.

*

Godinu dana prije: kolovoz 1985.

S vrha jednog odlagališta napuštenog rudnika BC-a šest mladih vandalskih nada iz četvrti Mitchell – dvojica u dobi od jedanaest i četvorica od osam ili devet godina – trudilo se kotrljati divovski, više sivkasto-bijel nego crn kolut od osušene gume. Nije se kotrljao lako kao što smo očekivali, čavli u gumi prije su kočili kotrljanje nego ga ubrzavali, pa se guma poprilično ljuljala; znali smo, ako zapne, nećemo imati snage ponovno je podignuti.

Péloquin je zauzeo svoj prirodni položaj zapovjednika, sa strane, vodeći nas prema onome što mu se činilo najboljom rampom za lansiranje našega kružnog megatorpeda – *hej, dečki, ne bi se baš trebala otkotrljati do centra grada!* Ta me misao načas zaboljela. Prizor gume koju su uspravili i sada guraju Ouellet, Binette i Pépin – jer smo mali Poulin i ja bili preniski da bismo zaista bili korisni u toj ipak uzbudljivoj fazi – pretvarao je moj ushit u potmuo, omamljujući strah. Bio sam prestrašen, ali bih svojega novog prijatelja pratio posvuda, baš kao što bi ta guma uništila sve što joj se nađe na putu. Komični prizor kotača sreće iz emisije *The Price Is Right*, koju je majka ponekad pratila u podne, zamračili su razmjeri zlodjela koje smo se spremali počinuti: ova guma za kotač bila je pobuna. Mali Poulin skakutao je od uzbuđenja dok se naše oklopno vozilo približavalo rubu depoa. Uzdignuti disk odmjeravao se s

veličinom sunca, dok se krajolik u podnožju planine već razotkrivao u svoj svojoj malenkosti.

Zatim, trenutak u kojem smo naš gumeni Projekt Manhattan predali gravitaciji i nagibu depoa, odvijao se kao usporeni film. Više me nije obuzimalo sjećanje na kotač sreće iz *The Price Is Right*, već na prizor iz filma na koji sam nabasao nepunih tjedan dana prije, jedne noći.

*

Izišao sam, posramljen i zbunjen, iz kreveta koji sam upravo smočio, slijedom previše ugodna sna. U dnevnoj sobi roditelji su gledali film na televiziji, neku komediju, sudeći po očevu glasnom smijehu matiranom napadajima kašlja od dima cigareta *Matinée*, koje su roditelji pušili jednu za drugom. Na stoliću ispred kauča stajala je velika pepeljara od tamnocrvena stakla, koju je otac obično praznio nekoliko puta tijekom večeri. Malo podalje od ulaza u dnevnu sobu puštao sam da mi se oči priviknu na svjetlost ekrana, istodobno smišljajući kako ću majci prišapnuti razlog svojega noćnog buđenja. Magnetiziran svjetlećim oblicima na televiziji koje još nisam jasno razabirao, tek izronivši iz magle iščeznula erotskog sanjarenja, obuzeo me neki magloviti osjećaj pri pogledu na golemu, blijedu i masnu dojku koja se kretala u zelenilu podno planine, groteskno štrcajući svoje mlijeko i usput gazeći prolaznike, dok je smiješan čovječuljak s naočalama

mamio divovsku sisu kako bi je zarobio u golemu grudnjaku. Prizor na televizijskom ekranu, kao i na mojim mrežnicama, odvijao se sporošću koja me sve do utrobe morila probadajućom prazninom, kao napetom između mojega grla i netom olakšana donjeg trbuha, izazivajući mi trnce na leđima. Bio sam uvjeren da gledam prizor koji bi mi u osnovi trebao biti zabranjen, zbog vulgarnosti karikaturalne anatomije sise, ali još više zbog uvrnuta erotizma njezine opasne naravi, potiskivanja što ga je samo otežavao proturječni signal očeva otvorenog smijeha; *probudit ćeš Stevea*, čuo sam majku kako šapće, nakon čega se okrenula i primijetila me.

Promijeni kanal, Pierre, this isn't for his age,* si-
knula je na svojem jeziku panike, naglo izvukavši
ramena iz očeva naručja, a on je promrmljao, *ma
daj, on je to već vidio, i vidjet će još drugih u životu.*

Da se nisam obilno pomokrio u krevetu koju
minutu prije, istog bih časa ispraznio mjehur. Pod
izgovorom da sam čuo neki čudni zvuk – *mama, ne
moraš ustajati* – vratio sam se u krevet pokušavajući
se uvjeriti da je površina hladne tekućine na mojoj
koži topla i kremasta. Noć ću provesti smrznut, po-
malo nervozan jer ću vidjeti „još drugih“.

*

---

* Ovo nije za njegov uzrast

Naša guma sada je dobivala na brzini, pojačanoj sitnim, krutim poskocima koji su se brzo povećavali i omekšavali. Na polovici putanje kotrljala se koliko i poskakivala, gotovo nestvarno i bez ijednog zvuka, ali s nekom snagom koja kao da je istrgnuta iz naših tijela i stostruko pojačana, isprepletena s našim dahovima i užarenim zrakom nad glavama. Šestorica dječaka nejednake visine, poredani, omamljeni i zadihani, unatoč žegi širom otvorenih očiju, gledala su kako guma lijeće i siječe prostor svom svojom sivom gumenom masom prema blatnoj čistini u podnožju depoa, koju je prevalila u pola sekunde ne izgubivši ni djelić zamaha, gazeći grm za grmom, da bi ravno pred sobom oborila zrelu žutu brezu čije je smrskano deblo proizvelo potmuo i dubok prasak, kakav bi se vjerojatno čuo pri lomu goleme bedrene kosti.

Zaurlavši kao luđak, Binette je razbio naš nepomični trans, a ubrzo mu se pridružio i Ouellet, s dugim rukama i stisnutim šakama uperenima u nebo dok je guma, zateturavši nakon posljednjeg sudara, dovršavala zadnjih desetak metara svojega *blitzkriega* prije nego što će pasti, bez ikakve pompe, kao mrcina debelokošca. Bacivši paraliziran pogled prema malom Poulinu, vidio sam da se smiješi toliko stisnutih zuba da mu se napinju tetive na vratu. Jedino je Pépin izgledao potresen, kao i ja, razmjerrima onoga što smo upravo počinili.

Ozbiljno, dečki, da je nisam usmjerio tamo, sigurno bi se otkotrljala do centra grada, mogli smo ubiti..., ali

je Ouellet oteo riječ Péroquinu naredivši: *OK, idemo, spustit ćemo se na onu stranu, hajde, Dubois, saberi se*, silazak o kojem nisam sačuvao nikakvo sjećanje osim upekla sunca i možda mutne slutnje da je nešto umrlo.

*

Temperatura je bila u Fahrenheitima. Već osamdeset stupnjeva, ali nam je, s naše visine i pod našim crvenim krovom, povjetarac ipak donosio nešto svježine. Nakon što smo progutali žitne pločice, popili sok, pročitali *Tintine* i iscrpli sve razgovore, opružili smo se na leđa. Ako bismo opet ogladnjeli, žvakali bismo borovu smolu, malim kutnjacima punim plombi. Vjerovali smo da nam je to odagnalo glad. Bilo nam je dovoljno.

Ispruženi na podnevnom suncu. Nije u tome bilo ničega posebnog. Prostor je bio dovoljno širok za naša dva tijela, jedno pored drugoga, ali morali smo saviti noge, prste smjestiti na deblo bora i bokove nasloniti jedan na drugoga. Nosili smo kratke hlače i majice, sandale smo skinuli. Glavama smo doticali otvor kolibe, u V-prostoru grana koje su nam držale pod. Zrak je bio poput vrućice koja nestaje pod suncem. Pišali smo kroz otvor, katkad zajedno, klečeći i smijući se, puštajući na tlo naše mokraće različite boje. Dvije duge, tople linije od kojih je dolje pucketao sag od iglica i paprati. Ruke su nam, zasad,